

Aan de Minister van OCW
Via internetconsultatie

Postbus 9500
2300 RA Leiden

<i>Nummer</i>	1698123	<i>Datum</i>	14 september 2023
<i>Onderwerp</i>	Reactie Universiteit Leiden wetsvoorstel internationalisering in balans	<i>Contactpersoon</i>	Hanneke Wegman

Geachte minister,

Namens het College van Bestuur sturen wij u hierbij onze reactie op het wetsvoorstel *internationalisering in balans*. We begrijpen de zorgen over de instroom van internationale studenten in het Nederlandse hoger onderwijs. De toename van internationale studenten zorgt voor veel druk op studentenhuisvesting en vragen over de toegankelijkheid voor Nederlandse studenten bij Engelstalige opleidingen. Een gezonde balans in de instroom is nodig. We zijn dan ook blij dat we, in navolging op de wens van instellingen en de Tweede Kamer, nieuwe instrumenten krijgen om de instroom van internationale studenten beter te beheersen. Hiermee kunnen we onze instroom beter afstemmen op de beschikbare opleidingscapaciteiten. Door bijvoorbeeld een fixus te zetten op verschillende trajecten kunnen opleidingen veel beter zorgen voor behoud van kwaliteit en toegankelijkheid dan met een numerus fixus op de gehele opleiding.

Maar er is meer nodig. We zien het als een belangrijke taak voor universiteiten om meer gezamenlijke regie te voeren op het totale opleidingsaanbod, inclusief de voertaal. Ook willen we ons extra inspannen voor de Nederlandse taalverwerving en –beheersing van onze studenten. Studentenhuisvesting blijft onze continue aandacht vragen. De afgelopen jaren zijn dankzij gezamenlijke inspanning met gemeenten en studentenhuisvesters veel extra woningen beschikbaar gekomen voor studenten in Leiden en Den Haag. We gaan hier de komende jaren mee door, met als doel het aanbod aan betaalbare wooneenheden voor studenten te vergroten.

Kijkend naar voorliggend wetsvoorstel, hebben we echter grote bezwaren die we via deze brief met u willen delen. We steunen de reactie die is ingediend door UNL en onderstrepen hieruit de genoemde zorgen over de vergaande ingrepen die worden gedaan in inhoud van het curriculum, over de uitvoerbaarheid van het voorstel en over de consequenties voor de positie en het imago van Nederland. Daarnaast vragen we extra aandacht voor de grote onzekerheid die leeft onder onze gemeenschap en

Blad 2/7

internationale partners. Specifiek binnen de Leidse context benadrukken we het belang van onderwijs en onderzoek in meerdere disciplines, waaronder unieke talen en culturen, en de noodzaak tot het aantrekken van internationaal talent in Leiden en Den Haag. Hieronder gaan we nader in op deze bezwaren en onze oplossingsrichting.

Ingreep in het curriculum door politiek raakt onderwijskwaliteit

De maatregelen in het wetsvoorstel om ten minste twee derde van de opleiding te verzorgen in het Nederlands om niet aangemerkt te worden als anderstalig en de verplichting om binnen het curriculum van een anderstalige bachelor 5 studiepunten te besteden aan het bevorderen van Nederlandse taalvaardigheid, zijn zeer zorgelijk. Met deze maatregelen krijgt de politiek directe zeggenschap over het curriculum en over de eindtermen van universitaire opleidingen. Dit is een stevige en ongekende ingreep in de autonomie van universiteiten die direct negatief zal uitwerken op de onderwijskwaliteit. Het verplicht opnemen van Nederlands taalvaardigheidsonderwijs verdringt immers inhoudelijke studieonderdelen die nodig zijn voor het behalen van de eindtermen van de opleiding. Het wetsvoorstel creëert een differentiatie in verplichte stof en leeruitkomsten tussen Nederlands- en anderstalige studenten, terwijl zij hetzelfde diploma ontvangen. Ook maakt het maatwerk, vaak juist in het belang van studenten, onmogelijk. De additionele eisen die worden gesteld aan masterstudenten buiten het reguliere curriculum (2 studiepunten Nederlandse taal) verhogen de studiedruk. Dit terwijl er al zoveel zorgen zijn over de toenemende stress en prestatiedruk bij studenten in het hoger onderwijs.

Wetsvoorstel op veel punten onuitvoerbaar

Het wetsvoorstel is op een aantal onderdelen onuitvoerbaar. Het gaat hierbij om veel te krap gestelde termijnen voor aanpassingen in curricula en veranderingen in voertaal, maar ook om de onmogelijkheid van het grootschalig werven van docenten in tijden van een lerarentekort. Dit heeft betrekking op zowel docenten voor het verplichte Nederlandse taalonderwijs als Nederlandssprekende vakdocenten die het onderwijs dat nu wordt gegeven door internationale docenten die geen Nederlands spreken, zullen moeten gaan overnemen. Naar verwachting leidt dit wetsvoorstel ertoe dat meer vakken en meer opleidingen in het Nederlands gegeven zullen worden. Ons internationale wetenschappelijk personeel kan daardoor minder ingezet worden voor onderwijs. Nederlandstalig wetenschappelijke personeel veel meer onderwijs laten geven is geen oplossing. Dat zorgt er namelijk voor dat zij minder tijd hebben voor onderzoek, hetgeen onwenselijk is voor de kwaliteit en verbondenheid van onderwijs en onderzoek. Meer Nederlandstalig personeel aantrekken is onmogelijk in de krappe arbeidsmarkt en daarnaast ook onwenselijk in de internationale onderzoekswereld (zie daarover ook hieronder).

De verplichting tot het bevorderen van de Nederlandse taalvaardigheid in het curriculum zou ertoe leiden dat een inhoudelijk studieonderdeel moet verdwijnen of dat er aanpassingen in bestaande vakken moeten worden gedaan. Gevolg is een aanpassing in leerdoelen, eindtermen, regelgeving, inroostering, etc. Om dergelijke aanpassingen door te voeren is veel tijd nodig. Curricula moeten aangepast worden,

Blad 3/7

overgangsregelingen voor studenten moeten ingevoerd (en doorlopen) worden, wetenschappelijk personeel moet worden omgeschoold, elders worden ingezet of begeleid worden om hun loopbaan buiten de universiteit voort te zetten. De uitvoeringsproblematiek wordt versterkt door het feit dat er aanpassingen in curricula moeten worden doorgevoerd voor twee verschillende groepen (Nederlandstalige en internationale studenten). Het is daarbij onduidelijk hoe deze benadering zich vertaalt tot de eindtermen van de opleiding. Moeten er dan verschillende eindtermen voor Nederlandstalige en anderstalige studenten komen? Kan een student vrijstelling aanvragen als de student de Nederlandse taal (nog steeds) voldoende beheerst? Voor masterstudenten geldt dat zij moeten voldoen aan de gestelde urennorm ter bevordering van de Nederlandse taal, op straffe van het niet verkrijgen van hun diploma. Hoe moeten deze studenten dit aantonen? Wie beoordeelt dit? Op welke wijze vormt dit onderdeel van de eindtermen (aangezien er geen diploma mag worden afgegeven)? Hiernaast belemmert het wetsvoorstel Europese samenwerking, waaronder het Europese Universiteiten Initiatief. Worden we straks verplicht om in gezamenlijk onderwijs binnen deze samenwerkingen onze partners te confronteren met een verplicht onderdeel Nederlands in het curriculum? En geldt voor deze opleidingen ook (onverkort) de doelmatigheidstoets?

Ook in het geval waarin de voertaal van een opleiding moet wijzigen, is veel tijd nodig om de overgang en uitfasering van het onderwijs te realiseren. Een dergelijke wijziging kan in sommige gevallen een goede stap zijn, maar hiervoor is landelijke afstemming binnen het domein (bijvoorbeeld via de domein- en opleidingsoverleggen) nodig zodat de instroom zich niet verplaatst en opleidingen voldoende tijd krijgen om de overgang te maken (en studenten de tijd krijgen om de Engelstalige opleiding af te kunnen maken).

Positie en imago Nederland als onderwijs- en onderzoeksland in het geding

De voorgestelde maatregelen leiden tot internationale reputatieschade voor Nederland als onderwijs- en onderzoeksland. De Nederlandse toppositie in wetenschappelijk onderzoek is in belangrijke mate verweven met internationale samenwerking en het aantrekken van talent. Invoering van de wet zal dan ook grote negatieve consequenties voor Nederland hebben. Internationale studenten -die zich hierdoor niet langer meer welkom voelen- en Nederlandse studenten zullen vaker uitwijken naar het buitenland voor een opleiding. Internationale medewerkers die niet aan de taaleis voldoen, maar wel belangrijke expertise op belangrijke kerngebieden voor Nederland hebben, zullen uitwijken naar andere landen of niet eens naar Nederland komen. Veel onderzoek is ook per definitie internationaal. Denk bijvoorbeeld aan mondiaal onderzoek van het menselijk verleden en de hantering van erfgoed, internationaal onderzoek naar talen en culturen en onderzoek op het gebied van internationale thema's als radicalisering, terrorisme en cyberveiligheid. De toppositie van Nederlandse universiteiten op gebied van onderzoek en onderwijs en de status van Nederland als internationale kenniseconomie komen met de invoering van dit wetsvoorstel in het geding.

Blad 4/7

Overigens is internationaliseren van opleidingen meer dan het veranderen van de taal; het gaat over het aanbrengen van een internationale dimensie aan het onderwijs. Het werkveld vraagt in toenemende mate om studenten met interculturele vaardigheden en internationale bewustwording. In Leiden gebruiken we hiervoor het *global classroom concept*. Binnen dit concept vormt de diversiteit en het internationale karakter van de studentenpopulatie het uitgangspunt, en worden er kennis en vaardigheden ontwikkeld die studenten in staat stellen zich door de mondiale samenleving te laten verrijken en hieraan bij te dragen. Internationale topdocenten met specifieke expertise dragen significant bij aan de kwaliteit van deze opleidingen. Zoals ook aangegeven in de UNL-reactie op het wetsvoorstel zou, als de doelmatigheidstoets voor anderstalig onderwijs er ondanks onze bewaren toch komt, kwaliteit aan de basis van de toets moeten liggen.

Onzekerheid leidt tot onrust in universitaire gemeenschap en onder internationale partners

Een andere belangrijk punt is de grote onzekerheid bij de uitwerking van het wetsvoorstel. Dit leidt tot veel onrust in onze gemeenschap en onder onze internationale samenwerkingspartners. Er wordt gevreesd voor het voortbestaan van vakgebieden en opleidingen en studenten die al gestart zijn, weten niet waar ze aan toe zijn. Invoering van het wetsvoorstel kan ingrijpende gevolgen hebben voor ons wetenschappelijk personeel. Het beperken van Engelstalig onderwijsaanbod heeft ook een effect op het aanbod voor reguliere uitwisselingsstudenten. Gelet op de aangetoonde meerwaarde van een internationale studie-ervaring voor (Nederlandse) studenten is het essentieel dat wij aandacht hebben voor onze internationale partners en binnen het wederkerigheidsprincipe voldoende plaatsen aan buitenlandse studenten kunnen blijven bieden. Hiernaast zijn er nog heel veel zaken onduidelijk (o.a. ten aanzien van de invulling van uitzonderingsgronden, de criteria van de toetsing, de definitie van een 'Engelstalig studieonderdeel', etc.). In lijn met de UNL-reactie op het wetsvoorstel, pleiten we voor rechtszekerheid en een open debat over ook deze aspecten. Duidelijkheid is van cruciaal belang voor het vasthouden van ons (internationaal) onderzoeks- en onderwijstalent.

Stevige verankering talen en culturen nodig

Met de huidige doelmatigheidstoetsing bestaat het risico dat de kennis die we in Leiden hebben op het gebied van unieke talen en culturen zal verdwijnen. De maatschappelijke belangen van internationalisering zijn gelegen in een optimale aansluiting van kennis en vaardigheden van onze studenten bij de toekomstige behoeftes van onze maatschappij en economie. Een maatschappij en economie die sterk internationaal verankerd is en de komende decennia grote transitieën dient door te maken, vraagt om onderwijs en onderzoek in meerdere disciplines, waaronder ook unieke talen en culturen. De Universiteit Leiden is van oudsher een universiteit waar veel aandacht is voor talen en culturen. In de Universiteit Leiden is bijvoorbeeld gespecialiseerde expertise op onderzoeksgebieden binnen de regiostudies, in het bijzonder gericht op Azië en Afrika. Benchmarkonderzoek laat zien dat verschillende van onze onderwijsprogramma's uniek zijn in Nederland en zelfs in West-Europa.

Internationale wetenschappers in deze niches zullen mogelijk niet meer voor Leiden kiezen om hun onderzoek te doen en onderwijs te geven. In het wetsvoorstel staat weliswaar dat opleidingen betreffende een andere taal en cultuur worden uitgezonderd van de doelmatigheidstoets, maar het is onduidelijk of dit geldt voor opleidingen die vooral gericht zijn op het leren van andere culturen, politieke verhoudingen en religies. Dit onderwijs is breder dan het leren van een andere taal. Studenten leren ook over sociale, politieke, economische, bestuurlijke, culturele, en taalkundige kwesties: essentieel voor het oplossen van complexe maatschappelijke vraagstukken. Onze internationale onderzoekers zetten hun expertise in de hele wereld in, waaronder in Leiden, en hebben als vanzelfsprekend ook een belangrijke rol in het verzorgen van het gerelateerde onderwijs. Zoals hierboven ook genoemd, zou het omzetten van de voertaal van het onderwijs binnen deze vakgebieden naar het Nederlands zorgen voor een acuut personeelsprobleem en een verslechtering van de positie van Nederland in het internationale kennislandschap.

Belang aantrekken nieuw talent in Leiden en Den Haag onderbelicht

In de doelmatigheidstoets zou meer aandacht moeten zijn voor het belang van het aantrekken van nieuw talent in de regio in algemene zin, waaronder de regio's Leiden en Den Haag. Nieuw talent is niet alleen nodig in de 'traditionele' tekortsectoren techniek, IT, gezondheid en onderwijs. Om maatschappelijke vragen nu en in de toekomst te kunnen oplossen is kennis nodig uit een groot aantal verschillende wetenschappelijke disciplines en in alle regio's, waaronder ook in Zuid-Holland en daarmee ook Leiden en Den Haag. Dit wordt ook onderstreept door de Economic Board Zuid Holland, Economic Board The Hague (EBTH) en de Economic Development Board (EBD).¹ Zo kan het Leiden Bio Science Park (LBSP) niet verder ontwikkelen als er geen internationaal talent wordt geworven. Het LBSP omvat meer dan 200 bedrijven en instellingen op het gebied van Life Sciences & Health, biotechnologie, data science en Artificial Intelligence. Het Bio Science Park is belangrijk voor Leiden en de regio. De honderden bedrijven en instellingen op het park leveren veel directe en indirecte werkgelegenheid op voor Leiden, de regio én Nederland. Uit onderzoek blijkt dat het LBSP werkgelegenheid biedt aan ruim 20.000 mensen. Daarnaast levert de aanwezigheid van het LBSP zo'n 3.000 indirecte banen elders in Leiden op.² Op dit moment kan het aanbod van talent de groei van het LBSP al niet bijbenen. Nieuw talent is dus hard nodig. Het belang hiervan is ook door ondernemers, onderwijs en overheid onderstreept in de Human Capital Agenda (HCA) 'Leiden Bio Science Park 2023-2028, 'Zonder Talent Geen Groei'.³

Dit geldt ook voor de regio Den Haag. We werken sinds de start van onze Campus Den Haag met steun van bedrijven en overheid aan het opleiden van nieuw (internationaal) talent voor de lokale, nationale en internationale regio. Onze

¹ Economic Board Zuid-Holland, EBTH en EBD, *Open brief over internationaal talent in Zuid-Holland*, Den Haag, 6 maart 2023.

² Rekenkamer Commissie Leiden-Leiderdorp (2020). *Onderzoek Leiden Bio Science Park. Eindrapportage. Rekenkameronderzoek Decisio*: Amsterdam.

³ Human Capital Agenda (HCA) (2022). *Leiden Bio Science Park 2023-2028, 'Zonder Talent Geen Groei'*.

Blad 6/7

onderwijs- en onderzoeksactiviteiten in Den Haag sluiten dan ook goed aan op de meer dan 200 internationale partners in de stad en zorgen voor vele samenwerkingen op het gebied van onderwijs (stages, projecten in de stad, etc.) en onderzoek, o.a. binnen diverse samenwerkingsnetwerken zoals de Health Campus Den Haag en de The Hague Security Delta. De zorgvuldig opgebouwde kennispositie van Den Haag als internationale stad van Vrede, Recht en Veiligheid komt in het geding als het netwerk dat internationaal personeel met zich meebrengt in de wetenschap en internationale organisaties verloren gaat. We raken in dat geval essentiële en jarenlange opgebouwde expertise kwijt die de Nederlandse samenleving hard nodig heeft om de acute wereldwijde problematiek te kunnen aanpakken.

Oplossing: zet in op inspanningsverplichting taal en sectorregie

Het internationale karakter van het hoger onderwijs is van groot belang voor de gehele samenleving. Internationalisering draagt bij aan de kwaliteit van het onderwijs, een goede aansluiting op internationale wetenschappelijke ontwikkelingen en aan het opleiden van (voldoende) talent. Onbeheersbare groei in internationale instroom is echter onwenselijk. De voorgestelde sturingsinstrumenten zijn dan ook belangrijk om hier meer regie op te kunnen voeren. Als universiteiten hebben we hiernaast een belangrijke maatschappelijke taak om de integratie van internationale studenten te bevorderen en daarmee bij te dragen aan een nog hogere stay rate. Wij vinden deze rol belangrijk en willen hier ook meer op doen. Hierbij past echter een andere werkwijze dan directe, politiek gedreven ingrepen in het curriculum wat betreft de Nederlandse taalbevordering. Wij stellen een inspanningsverplichting voor instellingen voor om meer cursussen of (online) modules aan te bieden op het gebied van taalbevordering en studenten hierover te informeren en actief te stimuleren hieraan deel te nemen. Denk aan workshops (academische) schrijfvaardigheid, presenteren en solliciteren. Studenten zouden zelf de vrijheid moeten krijgen om hieruit te kiezen wat voor hen van belang is in de fase van de studie waarin ze zitten.

Hierbij kan nadrukkelijk de relatie worden gelegd met arbeidsmarktvoorbereiding. De redenering dat Nederlandse studenten - enkel doordat ze een Engelstalige opleiding volgen - de Nederlandse taal niet langer goed genoeg beheersen en dat dus moeten 'bijspijkeren' mist onderbouwing. Meer maatwerk is nodig, ook voor internationale studenten. Studenten hebben ook verschillende behoeften. Voor de ene student kan het bijvoorbeeld zinvol zijn om aandacht te besteden aan schrijfvaardigheid ter voorbereiding op de arbeidsmarkt, terwijl een andere student wellicht veel meer heeft aan het verbeteren van mondelinge vaardigheden om het voeren van sollicitatiegesprekken te verbeteren of een startcursus kennismaking met de Nederlandse taal en cultuur. Met het verplichtende karakter en de urennorm in het voorstel wordt geen recht gedaan aan de wens voor maatwerk en individuele keuzeruimte voor de student.

Ten tweede stellen wij voor een systeem van meer sectorregie te omarmen. We vinden het belangrijk dat we als instellingen gezamenlijk meer samenwerken en regie voeren over ons opleidingsaanbod (sectorregie). Dit ook gelet op de macrodoelmatigheid van

Blad 7/7

ons onderwijs. Hier worden ook al stappen in gezet. Met de nieuwe sturingsmaatregelen waaronder een numerus fixus op trajecten binnen opleidingen kan er ook veel beter regie gevoerd worden. Overigens voert de Universiteit Leiden al jarenlang beleid als het gaat om ons internationale opleidingsaanbod. Zo zijn onze bacheloropleidingen in beginsel in het Nederlands, tenzij er goede redenen zijn om hiervan af te wijken (zoals de internationaal georiënteerde arbeidsmarkt – ook in Nederland, het onderzoeksveld en de specifieke aard en inhoud van de opleiding). Dit heeft geresulteerd in een beperkt Engelstalig aanbod en een beheersbare aandeel internationale ingeschrevenen van ca 20%.⁴ De komende jaren hebben we slechts een bescheiden groeiambitie in Den Haag en dan met name in het masteraanbod. Daarnaast werken we ook al binnen de strategische alliantie *Leiden-Delft-Erasmus (LDE)* intensief samen op onderwijs (en onderzoek), waarin we ook een gedegen afweging maken over de voertaal van ons gezamenlijke onderwijsaanbod op basis van meerdere factoren (kwaliteit van het onderwijs, de internationale arbeidsmarkt, de inhoud van de opleiding en belang van de regio in brede zin).

Concluderend begrijpt de Universiteit Leiden de maatschappelijke problematiek en wil graag bijdragen aan oplossingen, maar dit wetsvoorstel zal ernstige gevolgen hebben voor het aanbod en de kwaliteit van onze opleidingen, is onuitvoerbaar en op de langere termijn nadelig voor onze economie en samenleving. We vragen u de bovengenoemde aandachtspunten mee te nemen bij de verdere ontwikkeling van de wet en de huidige wet grondig te herzien, met uitzondering van de voorgestelde sturingsinstrumenten om de instroom van internationale studenten te beheersen.

Hoogachtend, namens het College van Bestuur,

Prof. mr. A.T. Ottow
Voorzitter van het College van Bestuur van de Universiteit Leiden

⁴ Bachelor en masterinstroom, voorlopige hoofdinstructies op peildatum 1 oktober, geteld op 11 september 2023.